

ESTUDIO M. GALLEGO

▲ Piscina interior

es lògiques causades per aquesta mena de projectes de grans dimensions?

La utilització d'un únic material en la definició de l'envoltant exterior, que defineix les façanes, dona unitat a tota la massa construïda. Els paraments es fan amb formigó vist, àrids de marbre i una magnífica col·locació dels encofrats. L'abundància de panys de paret cecs i les formes envoltants que s'adapten a les diferents funcions del programa generen una volumetria atractiva, de gran rotunditat formal i d'una gran qualitat arquitectònica, factors capaços de fer oblidar amb escreix l'episodi de l'accés.

Bona part dels paràmetres amb els quals es mesura l'arquitectura sembla que estan àmpliament coberts. L'Ajuntament i la ciutadania de Cornellà poden gaudir d'una obra bella i ben orquestrada. El temps i la intensitat d'ús donaran l'autèntica mesura de la seva bondat funcional i de la decidida aposta inicial que l'Ajuntament va fer en el moment de l'encàrrec. ♦

Moisés Gallego

Traduït per Jordi Palou

the entire built mass. The walls are bare concrete, marble aggregate and a splendid implementation of formwork. The abundance of blind walls and the enveloping forms that adapt to the different functions of the brief generate an attractive volume, of great formal emphasis and architectural quality, factors that more than outweigh the entrance episode.

Most of the parameters used to measure architecture are easily covered. The Council and people of Cornellà will enjoy this splendid, well-orchestrated work. Time and intensity of use will provide the true measure of its functional goodness and prove the Council right in the decision it made when commissioning the work. ♦

Moisés Gallego

Translated by Elaine Fradley

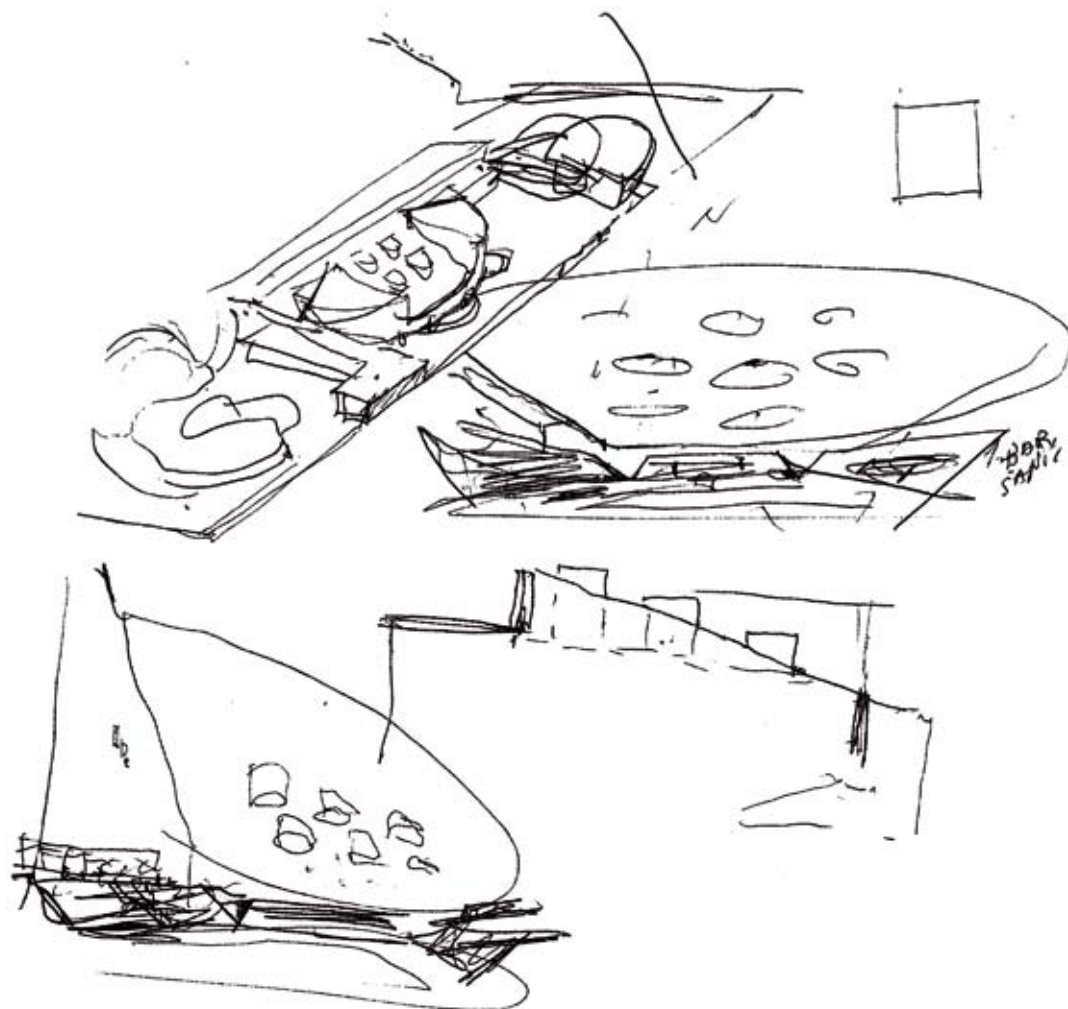
envolventes que se adaptan a las diferentes funciones del programa generan una volumetría atractiva, de gran rotundidad formal y de una gran calidad arquitectónica, factores capaces de hacer olvidar con creces el episodio del acceso.

La mayoría de los parámetros con que se mide la arquitectura parecen estar ampliamente cubiertos. El Ayuntamiento y la ciudadanía de Cornellà pueden disfrutar de una obra bella y bien orquestrada. El tiempo y la intensidad de uso darán la auténtica medida de su bondad funcional y de la decidida apuesta inicial que el Ayuntamiento hizo en el momento del encargo. ♦

Moisés Gallego

Equipament esportiu Ribera-Serrallo a Cornellà de Llobregat

Alvaro Siza, arquitecte

A. SIZA

■ És que la mida importa, en arquitectura?

És prou sabut, i molts exemples ho confirmen, que petites obres d'arquitectura, petites tenint en compte el seu volum o mida, han tingut una gran transcendència en l'esdevenir arquitectònic. Molt sovint, obres de volum escàs han estat referències obligades en treballs posteriors. Potser això explica que hi hagi un sentit general i compartit que en arquitectura la mida és una qüestió d'importància menor.

El cas és que no hi ha un sistema de mesures, o un barem, o el que sigui, que serveixi per dir a partir de quina mida podem considerar que una obra d'arquitectura és gran o petita, o per poder respondre aquesta pregunta: entre quins límits es troba una obra que considerem de tipus mitjà?, i així successivament. Això, però, no és així en altres camps.

Per exemple, en el món de l'automoció la mida dels cotxes està clarament tipificada. De menys a més, un automòbil pot ser utilitari, de tipus mitjà, familiar i, a l'extrem oposat —és a dir, el de més capacitat—, equival a un monovolum. En pintura, quan en un llibre apareix la reproducció d'un quadre, al peu sol indicar-s'hi la tècnica amb

■ Perhaps size does matter in architecture?

It is well known, and confirmed by numerous examples, that small works of architecture—small in terms of volume—have been very significant in architectural evolution. On many occasions, works of lesser volume have been requisite references for subsequent projects. Perhaps this explains why there is a shared general sense that size is a less important issue in architecture.

The fact is, there is no system of measurements or scale, or whatever, that tells us at what point a work of architecture may be considered large or small, or to help us to determine what are the outer limits of a work that we consider to be average, and so on. However, in other fields, this is not the case.

For example, in the motor industry, the size of cars is clearly typified. From smaller to larger, a car may be economical, average, family-sized and, going to the opposite extreme—larger capacity—is the people carrier. In painting, when a book features a reproduction, it is usually accompanied by a footnote indicating the technique used, the

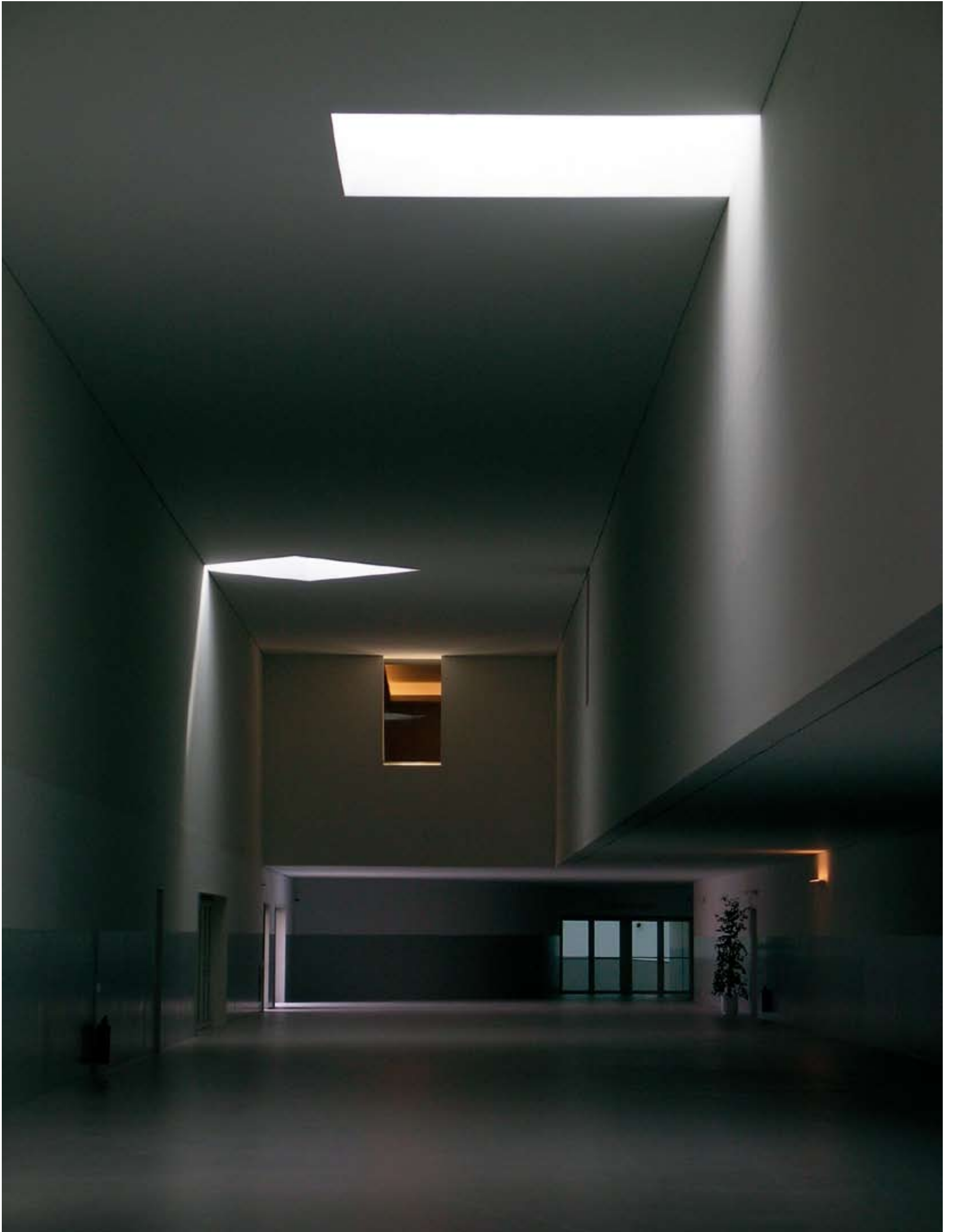
► Vestíbul principal

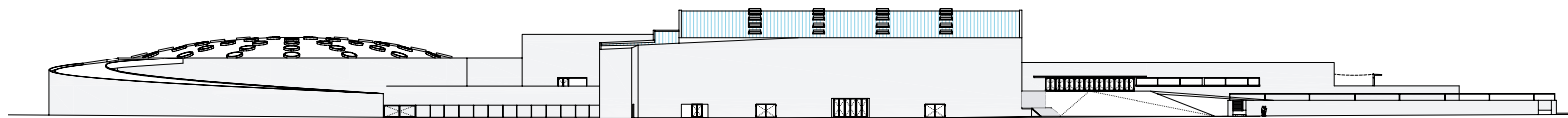
■ ¿Acaso en arquitectura importa el tamaño?

Es sabido, y numerosos ejemplos lo confirman, que pequeñas obras de arquitectura, pequeñas atendiendo a su volumen o tamaño, han tenido una gran trascendencia en el devenir arquitectónico. En muchas ocasiones, obras de escaso volumen han sido referencias obligadas en trabajos posteriores. Quizá en ello se encuentre la razón de que exista un sentido general y compartido de que en arquitectura el tamaño es una cuestión de menor importancia.

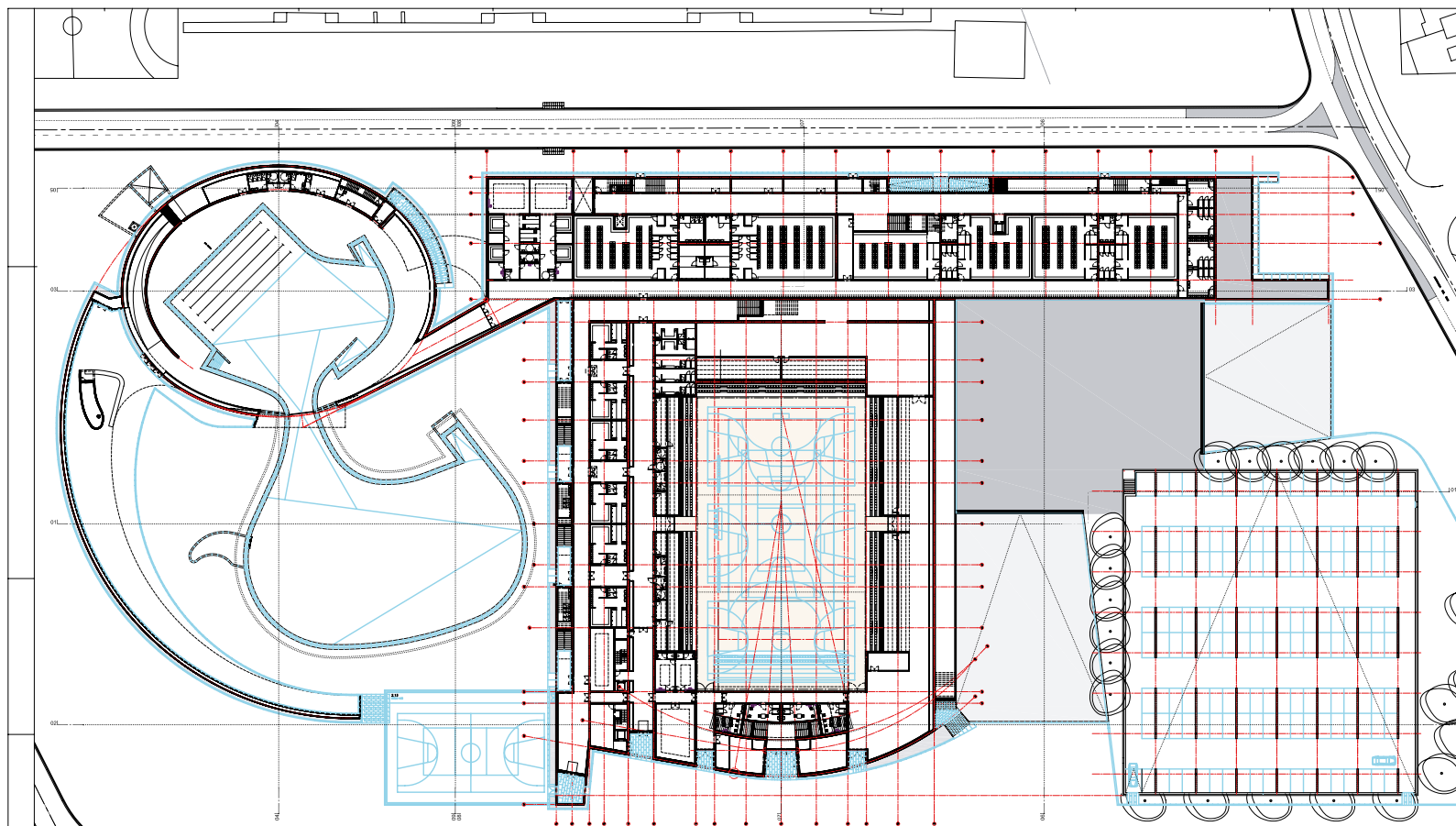
Lo cierto es que no existe un sistema de medidas, o un barem, o lo que sea, que sirva para decir a partir de cuánto una obra de arquitectura se puede considerar grande o pequeña, o para poder responder a la pregunta de: ¿entre qué límites se encuentra una obra que consideremos de tipo medio?, y así sucesivamente. Sin embargo esto no es así en otros campos.

Por ejemplo, en el mundo de la automoción el tamaño de los coches está claramente tipificado. De menos a más, un automóvil puede ser utilitario, de tipo medio, familiar y, en el extremo opuesto, o sea, el de mayor capacidad, equivale a un monovolumen. En pintura, cuando en un libro aparece la reproducción de un cuadro, al pie de éste suele indicarse la técnica con la que está realizado, el soporte y las medidas

▲ Façana principal

▲ Planta nivell piscina i poliesportiu

0 5 10 20m

què s'ha fet, el suport i les mesures (tant per tant, expressat en centímetres); tothom ho troba ben normal.

En arquitectura, per resoldre aquestes qüestions, no hi ha cap classificació a la qual ens puguem referir. No obstant això, entre la gran majoria dels estaments i persones implicades en el món de la construcció, sí que hi ha, si més no, una idea vaga i imprecisa de la mida de les obres, atenent al seu volum. Es tracta senzillament d'una dada més, que té la seva transcendència, i com a tal no l'hem de menystenir. Per no allargar-me més en aquestes qüestions, proposo considerar que, en arquitectura, i en l'àmbit europeu, una obra és de mida gran quan té 100.000 metres cúbics o més, mesurats per damunt del nivell del sòl.

Per prendre mesures i referències al que he dit, hi afegiré, sense mirar gaire prim, algunes dades d'obres conegudes: per exemple, l'Escola d'Arquitectura de Barcelona (ETSAB) té un volum total d'uns 50.000 m³ aproximadament. L'Escola d'Alts Estudis Mercantils, situada davant per davant de l'ETSAB, a l'altra banda de la Diagonal, té un volum

support and the measurements (so much by so much, expressed in centimetres), and no one bats an eyelid.

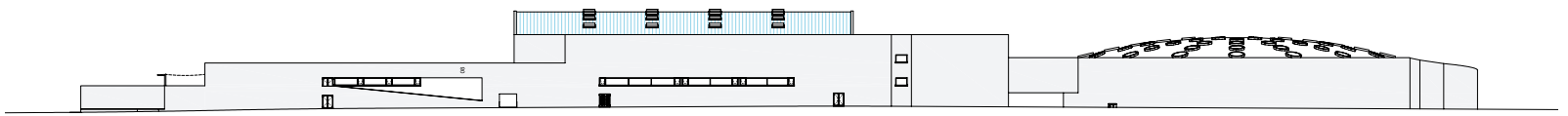
In architecture, there is no classification to serve as a reference in resolving these issues. However, among a large majority of circles and people involved in the world of construction there is at least a vague, imprecise idea of the size of works, in terms of their volume. It is simply another figure, which has its significance and, as a figure, should not be discounted. To get to the point, I propose to consider that in architecture, in a European scope, a work is large when it is equal to or greater than 100 thousand cubic metres, measured above grade.

With a view to taking measurements and establishing references, I will add, making a calculated guess, some data about known works: for example, the Barcelona School of Architecture (ETSAB) has a total volume of around 50 thousand cubic metres. The School of Commerce, facing the ETSAB on the other side of Diagonal, has a volume of no more than 35 thousand m³. A tradi-

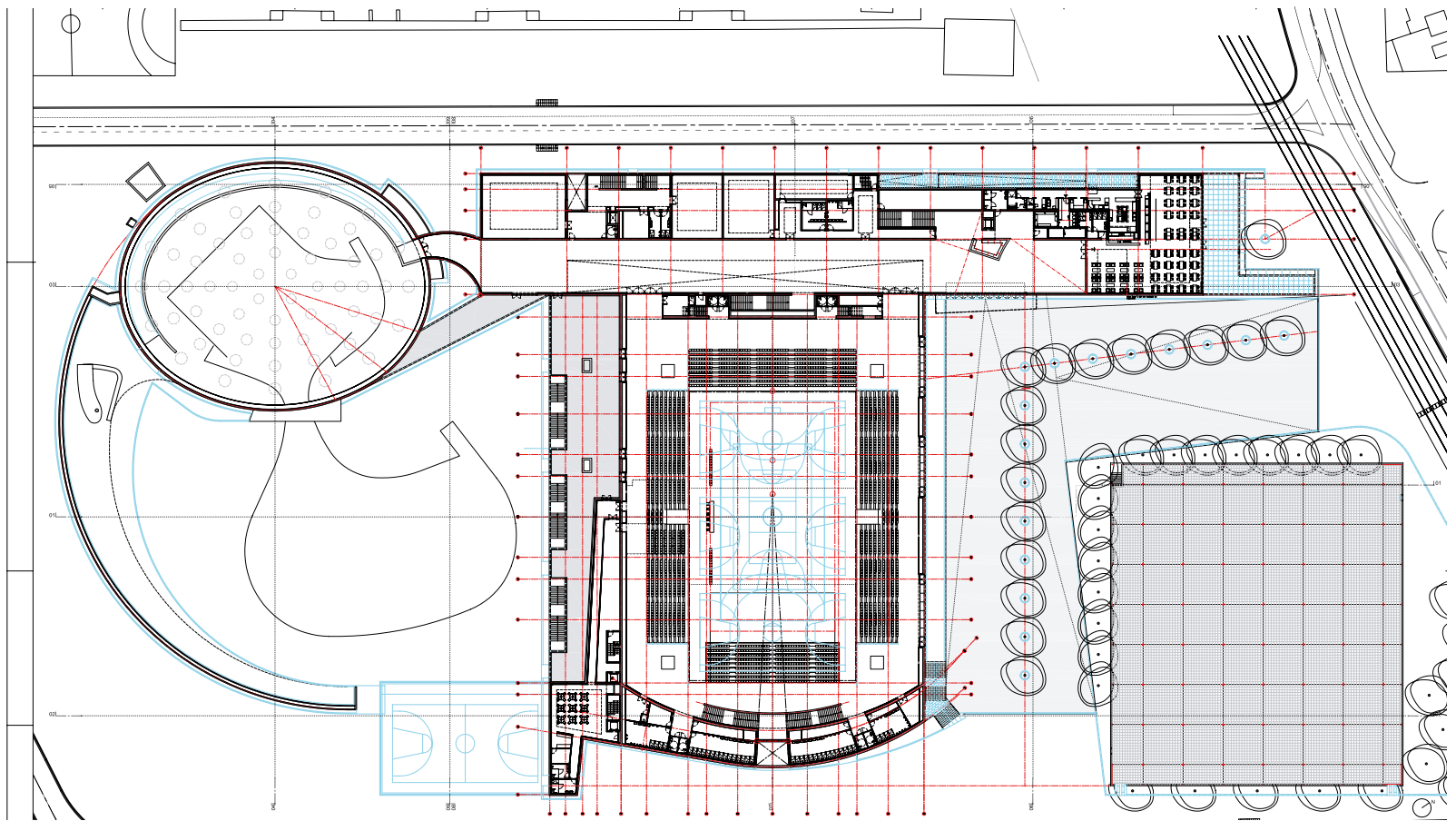
(tanto por tanto, expresado en centímetros); nadie se inmuta por ello.

En arquitectura, para resolver estas cuestiones, no hay clasificación a la que referirse. Sin embargo, entre la gran mayoría de los estamentos y personas implicadas en el mundo de la construcción sí que existe, cuando menos, una vaga e imprecisa idea del tamaño de las obras, atendiendo a su volumen. sencillamente se trata de un dato más, que tiene su trascendencia, y como tal dato no debe despreciarse. Para no alargarme más en estas cuestiones propongo considerar que, en arquitectura y en el ámbito europeo, una obra es de tamaño grande cuando es igual o superior a los 100.000 m³, medidos por encima del plano de suelo.

Para tomar medidas y referencias a lo dicho, añadiré, y a ojo de buen cubero, algunos datos de obras conocidas: por ejemplo, la Escuela de Arquitectura de Barcelona (ETSAB) tiene un volumen total situado en torno a los 50.000 m³. La Escuela de Altos Estudios Mercantiles, que está situada enfrente de la ETSAB, al otro lado de la Diagonal, tiene un volumen que no sobrepasa los 35.000 m³. Una casa de vecinos tradicional del Ensanche de Barcelona de 4 viviendas por

▲ Façana posterior

▲ Planta baixa

0 5 10 20m

que no passa dels 35.000 m³. Una casa de veïns tradicional de l'Eixample de Barcelona de 4 habitatges per replà i de 6 o 7 altures més àtic es mou entorn dels 12.000-15.000 m³, i el centre Georges Pompidou de París ultrapassa els 150.000 m³. El cas és que projectar edificis d'aquestes dimensions és molt més difícil que d'altres de magnitud menor. En aquests casos es requereix un esforç més gran; cal posar, des dels primers traços del projecte, tot l'ofici, el coneixement i la intuïció de què es disposa, ja que qualsevol badada en aquesta fase, per petita que sigui, esdevindrà en l'obra un error de grans dimensions i de difícil adob.

L'encàrrec que rep Álvaro Siza de l'Ajuntament de Cornellà per fer un equipament esportiu als afores de la ciutat consisteix a situar un pavelló cobert per a la pràctica del bàsquet, amb una capacitat per a més de 2.000 espectadors, una piscina coberta amb una làmina d'aigua de 2.000 m², més una altra piscina descoberta de dimensions semblants, gimnasos, vestidors i espais complementaris. El projecte té un volum total que iguala o supera el límit dels 100.000

traditional apartment building in Barcelona's Eixample, with four dwellings per floor and six or seven floors plus penthouse, is somewhere between 12-15 thousand m³, and the Centre Georges Pompidou in Paris is over 150 thousand cubic metres. The fact is that it is far more difficult to design buildings of this size than smaller ones. These cases require greater effort, investing all one's available experience, knowledge and intuition from the very start of the project, because any slip at this stage, however small, will on site become a sizeable error that is difficult to rectify.

The commission Álvaro Siza received from Cornellà Council to design a sports facility on the outskirts of the town consists in an indoor basketball court, with seating for over 2,000 spectators, a covered swimming pool with a surface area of 2,000 m² and another outdoor pool of a similar size, gymnasiums, changing rooms and complementary spaces. The project has a total volume equivalent to or greater than the limit of 100 thousand cubic metres established above. It is accordingly, therefore, a large work of architecture.

rellano y de 6 o 7 alturas más ático, se mueve en torno a los 12.000-15.000 m³, y el centro Georges Pompidou de París supera los 150.000 m³. Lo cierto es que proyectar edificios de este tamaño es mucho más difícil que otros de menor magnitud. En estos casos se requiere de un mayor esfuerzo; hay que poner, desde los primeros trazos del proyecto, todo oficio, conocimiento e intuición de que se dispone ya que, cualquier descuido en esta fase, por pequeño que sea, deventrá en obra en error de bulto de difícil apaño.

El encargo que recibe Álvaro Siza del Ayuntamiento de Cornellà para hacer un equipamiento deportivo en el extrarradio de la ciudad consiste en ubicar un pabellón cubierto para la práctica del baloncesto, con capacidad para más de 2.000 espectadores, una piscina cubierta con una lámina de agua de 2.000 m², más otra piscina descubierta de similar tamaño, gimnasios, vestuarios y espacios complementarios. El proyecto tiene un volumen total que iguala o supera el límite de los 100.000 m³ antes establecido. De acuerdo con esta consideración, se trata de una obra de gran tamaño.

El arquitecto ya había proyectado con anterioridad dos piscinas de uso público, ambas en Leça de Palmeira,

ESTÚDIO: GALLEGO

▲ Recinte de la piscina descoberta

m³ que hem establert abans. D'acord amb aquesta consideració, doncs, es tracta d'una obra de grans dimensions.

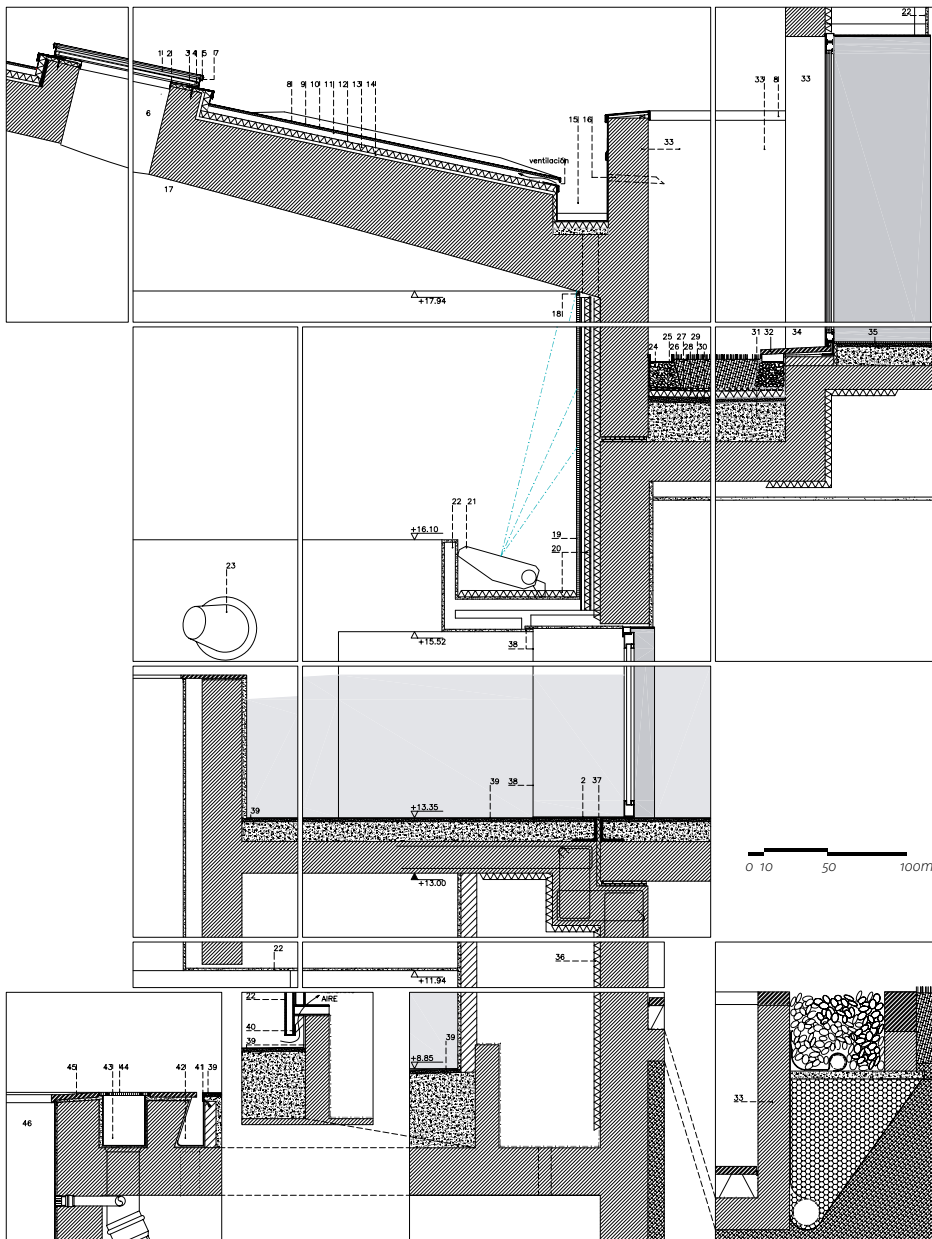
L'arquitecte ja havia projectat abans dues piscines d'ús públic, totes dues a Leça de Palmeira, prop de Porto. Una dins la població, a la Quinta da Conceição, amb projecte i construcció que daten del 1960 (1.150 m³), i una segona de posterior, situada a la línia de costa, davant l'oceà Atlàntic, del 1961 (5.400 m³). També a Leça de Palmeira i davant del mar, en un paratge excepcional, va fer un restaurant, obra acabada l'any 1963 (3.600 m³). Altres obres d'aquesta època són la casa de Manuel Magalhães, del 1967, consistent en un habitatge unifamiliar de planta baixa situat en una zona residencial de Porto (1.050 m³), l'oficina bancària del Banco Pinto & Sotto Mayor a Oliveira de Azeméis, del 1971 (1.850 m³), la casa Beires a Póvoa de Varzim, del 1973 (1.200 m³) i la casa que va construir per al seu germà A. Carlos Siza a Santo Tirso, l'any 1976 (1.050 m³). Totes corresponen al tipus petit o mitjà d'encàrrecs que l'arquitecte solia rebre al començament de la seva carrera i que continuà durant els anys seixanta i setanta.

The architect had previously designed two public swimming pools, both in Leça de Palmeira, near Oporto, one in the town, in Quinta da Conceição, designed and constructed in 1960 (1,150 m³) and one on the Atlantic coast, in 1961 (5,400 m³). Also in Leça de Palmeira, on an exceptional spot overlooking the sea, he designed a restaurant, completed in 1963 (3,600 m³). Other works from this period were Manuel Magalhaes house (1967), a ground-floor single-family dwelling in a residential area of Oporto (1,050 m³); a branch of the Banco Pinto y Sotto Mayor in Oliveira de Azeméis in 1971 (1,850 m³), Beires house in Povo de Barzim in 1973 (1,200 m³) and the house he built for his brother, A. Carlos Siza in Santo Tiso, in 1976 (1,050 m³). They are all small or medium-sized jobs of the type that the architect received when he was starting out, in the 1960s and 1970s.

In all of these works, Álvaro Siza displayed his great skill in the practice of architecture, an unequivocal position with regard to his allegiance to a marked modernity in a decidedly unfavourable social and economic

cerca de Oporto. Una en el interior de la població, en la Quinta da Conceição, proyecto y construcción que datan de 1960 (1.150 m³), y una segunda posterior situada en la línea de costa, frente al océano Atlántico, del año 1961 (5.400 m³). También en Leça de Palmeira y frente al mar, en un paraje excepcional, realizó un restaurante, obra terminada en 1963 (3.600 m³). Otras obras de esta época son la casa de Manuel Magalhães, de 1967, consistente en una vivienda unifamiliar de planta baja sita en una zona residencial de Oporto (1.050 m³), la oficina bancaria del Banco Pinto & Sotto Mayor en Oliveira de Azeméis, de 1971 (1.850 m³), la casa Beires en Póvoa de Varzim, de 1973 (1.200 m³), y la casa que construyó para su hermano A. Carlos Siza en Santo Tirso, en el año 1976 (1.050 m³). Todas ellas corresponden al tipo pequeño o medio de encargos que el arquitecto solía recibir en sus comienzos y que continuó durante las décadas de los años sesenta y setenta.

En todas estas obras, Álvaro Siza mostró sus grandes dotes para el ejercicio de la arquitectura y una inequívoca posición respecto de su adscripción a una modernidad de-

▲ Detall constructiu de l'àrea de la piscina

▲ Lateral del poliesportiu

En totes aquestes obres, Álvaro Siza va mostrar les seves grans dots per a l'exercici de l'arquitectura i una inequívoca posició respecte de la seva adscripció a una modernitat decidida en un context social i econòmic gens favorable. Una mestria en la disposició d'espais proporcionats i harmònics, adequats al programa requerit, i una intuïció personal en la manera d'entendre l'arquitectura del lloc i la forma de reinterpretar-lo. Totes aquestes obres van ser objecte d'interès per la crítica arquitectònica i en bona part van ser àmpliament difoses i publicades a les revistes d'arquitectura de més circulació de l'època. Amb tots els dubtes raonables que hom pugui objectar-hi, podríem fer-nos la pregunta de si tot allò que es podria dir de l'obra d'Álvaro Siza d'aquest primer període i d'altres posteriors és reconeixible en l'edifici que presentem avui. Les grans dimensions que té no semblen el millor aliat per a establir aquesta correlació.

No hi ha dubte que la complexitat que comporta aquest encàrrec no és fàcil de resoldre. La instal·lació ha de servir per a competicions esportives de bàsquet, d'un cert nivell,

context, a mastery in the arrangement of harmonious, proportional spaces in keeping with the programmatic requirements and personal intuition in his understanding of the architecture of the place and how to reinterpret it. All of these works attracted the interest of architecture critics and most of them received a great deal of coverage in the architecture magazines with the largest circulations at the time. Accepting all reasonable objections, we have to ask whether everything that can be said of Siza's work, both in this early and in later periods, is recognisable in the building presented here. Its large size does not seem to be its best ally for this purpose.

There is no doubt that addressing the attendant complexity of this work was no easy matter. The installation has to serve for quite high-level basketball competitions, with fortnightly meetings and estimated spectator figures capable of filling the planned capacity, and the rest of the facilities that has to function on a daily basis, providing individual services for a body of members quite different in number and

cidida en un contexto social y económico nada favorable. Una maestría en la disposición de espacios proporcionados y armónicos, adecuados al programa requerido, y una personal intuición en la manera de entender la arquitectura del lugar y la forma de reinterpretarlo. Todas estas obras fueron objeto de interés por la crítica arquitectónica y la mayoría de ellas fueron ampliamente difundidas y publicadas en las revistas de arquitectura de mayor difusión de la época. Con todas las dudas razonables que puedan objetarse, cabría hacerse la pregunta de si todo aquello que podría decirse de la obra de Álvaro Siza de este primer período y otros posteriores es reconocible en el edificio que hoy presentamos. Su gran tamaño no parece el mejor aliado para ello.

No cabe duda de que la complejidad que entraña este encargo no es de fácil resolución. La instalación debe servir para competiciones deportivas de baloncesto, de un cierto nivel, con un ritmo quincenal de encuentros y una previsión de público capaz de llenar el aforo previsto, y un resto de la instalación que debe funcionar a diario mediante un sistema de servicios individualizados para un conjunto de abonados que dista en número y concentración respecto de

ESTUDIO: M. GALLEGO

▲ Interior del pabelló poliesportiu

amb un ritme quinzenal de partits i una previsió de públic capaç d'omplir la capacitat prevista, i una resta de la instal·lació que ha de funcionar diàriament mitjançant un sistema de serveis individualitzats per a un conjunt d'abonats que dista força en nombre i concentració respecte de les competicions descrites. En el fons es tracta de com conjugar dues escales d'espais i d'usos totalment oposats en un mateix edifici. El que pot ser proporcionat respecte de les grans concentracions, apareix desmesurat respecte de l'ús quotidià, i viceversa.

L'esquema que Álvaro Siza proposa, a més de donar una resposta al solar, és conscient del problema descrit. Una manera hàbil, potser no de resoldre'l, però almenys sí de suavitzar l'encontre de tots dos criteris o escales, consisteix a posar distància entre una cosa i l'altra. Allargar els recorreguts i fer dos edificis dins d'una única envoltant. Un gran vestíbul, posat de través, i sobretot allargat, és la peça clau que permet el moviment entre el pavelló i la resta de l'equipament esportiu. Dues parets cegues el delimiten longitudinalment: d'una banda apareix la testera del pavelló de

concentration to the competitions. It is basically a question of how to reconcile the two scales of completely different spaces and use in a single building. What may seem proportionate for large meetings seems vast for everyday use, and *vice versa*.

The outline proposed by Siza, as well as responding to the site, addresses the problem described. A skilful way, not of solving it, but at least of tempering the meeting of these criteria or scales, is to put distance between the two things: extending the routes and making two buildings inside a single envelope. A large crosswise and, above all, very long foyer is the key element channelling movement between the pavilion and the rest of the facilities. Two blind walls delimit it lengthwise: at one end is the end wall of the basketball court and at the other the walls of gymnasiums, passages and changing room entrances to the swimming pools.

All the formal repertory possible is concentrated in this space. The austerity of the defining materials (light-coloured marble flooring, a skirting in the same material

las competiciones descritas. En el fondo se trata de cómo conjugar dos escalas de espacios y usos totalmente opuestos en un mismo edificio. Lo que puede estar proporcionado respecto de las grandes concentraciones, aparece como desmesurado respecto del uso cotidiano y viceversa.

El esquema que Álvaro Siza propone, además de dar una respuesta al solar, es consciente del problema descrito. Una manera hábil, no ya de solventarlo, pero sí al menos de suavizar el encuentro de ambos criterios o escalas, es poniendo distancia entre una y otra cosa. Allargar los recorridos y hacer dos edificios dentro de un único envolvente. Un gran vestíbulo, puesto de través, y sobre todo alargado, es la pieza clave que permite moverse entre el pabellón y el resto del equipamiento deportivo. Dos paredes ciegas lo delimitan longitudinalmente: por un lado aparece el testero del pabellón de baloncesto y por el otro los testeros de gimnasios, pasos y accesos a los vestuarios de las piscinas.

Todo el repertorio formal posible se concentra en este espacio. La austeridad de los materiales que lo definen —pavimento de mármol de tonos claros “crema Alicante”,

ESTUDIO M. GALLEGO

▲ Piscina interior

bàsquet i, de l'altra, les testeres de gimnasos, passos i accessos als vestidors de les piscines.

Tot el repertori formal possible es concentra en aquest espai. L'austeritat dels materials que el defineixen —paviment de marbre de tons clars “crema Alacant”, sòcol del mateix material encastat en els paraments de guix i ús de tons clars en la pintura de parets i sostres— ho fan palès i mostren l'experiència i l'ofici de l'arquitecte, desenvolupats en tants altres projectes, en aplicar-los amb encert en aquest àmbit.

La doble alçària de la secció transversal d'aquest recinte accentua l'efecte d'una proporció encertada. La manera espacial de transportar la llum a l'interior a través de lluernes des de la coberta és d'una gran mestria. Són finestres disposades en el pla horitzontal del sostre que pauten l'espai, donen ritme a la seva profunditat i es contraposen a la inquietant llum del fons. El sistema de posar finestres a la coberta es repeteix al pavelló i ofereix un espai ben il·luminat per a la pràctica esportiva i, sobretot, a la volta de la piscina, on els reflexos de les lluernes sobre la làmina d'aigua i, al seu torn, la repetició

built into the plaster walls and use of light colours to paint the walls and ceilings) proves this and manifests the architect's experience and knowledge in the course of so many other projects and judiciously applied in this project.

The double height of the cross section of this enclosure accentuates the effect of its judicious proportion. The way light is drawn inside through large skylights in the roof is further proof of his mastery. These windows are laid out in the horizontal plane of the ceiling to structure the space, giving cadence to its depth, contrasting with the disturbing background light. The system of placing windows in the roof is repeated in the pavilion, creating a well-lit space for sport, and above all in the vault of the swimming pool, where the reflections of the skylights on the surface of the water, then thrown onto the ceiling, create an unreal, magical atmosphere of great interest but not without functional criteria.

The skill in the building's arrangement on the site lies in the forcefulness of the

zócalo del mismo material empotrado en los paramentos de yeso y uso de tonos claros en la pintura de paredes y techos— lo evidencian y muestran la experiencia y oficio del arquitecto, desarrollados en tantos otros proyectos, al aplicarlos con acierto en este ámbito.

La doble altura de la sección transversal de este recinto acentúa el efecto de su acertada proporción. La espacial manera de transportar la luz en su interior a través de lucernarios desde la cubierta es de una gran maestría. Son ventanas dispuestas en el plano horizontal del techo que pautan el espacio, dan ritmo a su profundidad y se contraponen a la inquietante luz del fondo. El sistema de poner ventanas en la cubierta se repite en el pabellón, ofreciendo un espacio bien iluminado para la práctica deportiva, y sobre todo en la bóveda de la piscina, donde los reflejos de los lucernarios sobre la lámina de agua y a su vez la repetición de estos sobre el techo crean una atmósfera irreal, mágica, de un gran interés, pero no exenta de una crítica funcional.

El acierto en la disposición del edificio respecto del solar viene dado por la contundencia de la geometría propuesta, en contraposición a lo amorfo y falto de identidad del lugar.

ESTUDIO M. GALLEGO

▲ Interior del gimnàs

d'aquests reflexos sobre el sostre creen una atmosfera irreal, màgica, d'un gran interès, però no exempta d'una crítica funcional.

L'encert en la disposició de l'edifici respecte del solar ve donat per la contundència de la geometria proposada, en contraposició a l'amorfisme i la manca d'identitat del lloc. Es tracta d'una zona dels afores de la ciutat, amb una topografia completament plana i amb prou feines sense referències. La proposta disposa la massa envoltant seguint la retícula dels vials perifèrics i genera un buit interior que fa l'efecte d'una gran plaça de connotacions urbanes, com a àmbit per accedir al complex.

La plaça es conforma ocupant, en forma d'U, tres dels fronts que la delimiten. Un és la façana lateral del pavelló, un altre l'àmbit del vestíbul descrit i el tercer ve format per un volum addicional que l'arquitecte afegeix al marge del programa. Aquesta darrera volumetria es va eliminar en una decisió posterior de la propietat, la qual cosa va fer que l'espai obert perdés una part de la seva definició inicial. Aquests dos episodis, vestíbul d'accés i cos afegit, no són conseqüenci-

proposed geometry, in contrast with the amorphous lack of identity of place. This is an area on the outskirts of the town, with a completely flat topography and virtually no references. The proposal arranges the envelope of the complex along the grid formed by the streets, generating, as an approach to the centre, an empty space within that gives the impression of a large plaza with urban connotations.

The square is formed by occupying three of the fronts in a U-shape. One is the side façade of the pavilion, another the foyer and the third comprises an additional volume that the architect introduced in addition to the programme. This volume was later eliminated at the owners' decision, as a result of which this open space lost part of its initial definition. Perhaps these two episodes, entrance foyer and added volume, are the logical consequences of this type of large project.

The use of a single material for the envelope that defines the façades gives unity to

Se trata de una zona del extrarradio de la ciudad, con una topografía completamente plana y sin apenas referencias. La propuesta dispone la masa envolvente siguiendo la retícula de los viales periféricos, generando un vacío interior que hace el efecto de una gran plaza de connotaciones urbanas, como ámbito para acceder al complejo.

La plaza se conforma ocupando, en forma de "U", tres de los frentes que la delimitan. Uno de ellos es la fachada lateral del pabellón, otro el ámbito del vestíbulo descrito y un tercero que viene formado por un volumen adicional que el arquitecto añade al margen del programa. Esta última volumetría se eliminó en una posterior decisión de la propiedad, haciendo que el espacio abierto perdiera parte de su definición inicial. ¿No serán estos dos episodios, vestíbulo de acceso y cuerpo añadido, lógicas consecuencias que acarrearán este tipo de proyectos de gran tamaño?

El empleo de un único material en la definición del envolvente exterior, que define las fachadas, da unidad a toda la masa construida. Los paramentos se realizan con hormigón visto, áridos de mármol y una magnífica colocación de los encofrados. La abundancia de paños ciegos y las formas